Arkeologisk utredning

Sör Romme

inför planerad industritomt på del av fastigheten Sör Romme 1:12, Stora Tuna socken, Borlänge kommun, Dalarnas län 2021

Dalarnas museum

Arkivrapport dnr 240/20

Lee Widegren Lundin

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY
Fastighetskartan: © Lantmäteriet.
Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2021

Inledning

Med anledning av att Borlänge kommun har planer att använda fastigheten Sör Romme 1:12 som industritomt genomförde Dalarnas museum en arkeologisk utredning. Arbetet utfördes i slutet av april 2021 och bestod av arkiv- och kartstudier samt en sökschaktsgrävning. Beslut fattades av Länsstyrelsen i Dalarnas län, dnr 431-19174-2020, och beställare var Borlänge kommun.

Antikvarisk bakgrund

Tunaslätten där Romme ligger är ett fornlämningstätt område och utgjorde sannolikt Dalarnas främsta centralbygder under järnålder och medeltid. I området kring Romme har det påträffats både boplatslämningar och gravar från järnåldern.

170 meter nordväst om utredningsområdet finns en registrerad och delundersökt boplats där ett par nedgrävningar kunde dateras till mesolitikum respektive yngre bronsålder. (Lögdqvist 2009). Cirka 100–200 meter norr om utredningsområdet har Dalarnas museum undersökt och tagit bort lämningar av järnframställningsplats (L1999:1517), en kolningsgrop (L1999:9541), vikingatida skelettgravar och rester av en gravhög (L1999:890).

Tidigare har en arkeologisk schaktningsövervakning vid schaktning för fjärrvärme gjorts i västra kanten av det aktuella undersökningsområdet (Bennström 2020). I den del av det schaktet som överlappade med det aktuella området framkom endast spår av en gärdesgård (NNV-SSO) bestående av ett 20-tal störhål.

Syfte

Syftet med utredningen var att ta reda på om fornlämningar fanns inom utredningsområdet. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta lämningar. Resultatet från utredningen skulle kunna användas av länsstyrelsen för fortsatt hantering av ärendet samt utgöra underlag för eventuella kommande arkeologiska åtgärder och som underlag för företagarens fortsatta planering.

Metod

Innan sökschaktningen gjordes översiktliga studier av historiskt kartmaterial. Digitala kartöverlägg gjordes av relevanta kartor.

Sökschaktsgrävningen utfördes av två arkeologer med hjälp av grävmaskin utrustad med planskopa. Schakten grävdes fram skiktvis ned till naturlig mark. Schaktens innehåll dokumenterades i skrift och med fotografering. Anläggningar dokumenterades i plan och snittades sedan för att utröna dess fyllning, djup och eventuella funktion. Schakten och anläggningar mättes in med RTK-GPS och lades igen efter avslutad dokumentation.

Resultat

Kartstudier

På storskifteskartan från 1838 (U46-128:1) och ekonomiska kartan från 1966 (J133-13F0g68) utgjordes undersökningsområdet av åkermark. På den ekonomiska kartan syntes två luftledningar genom utredningsområdet, se bilaga 2. På kartorna från

1641, geometrisk jordebok (U46-52 och U46-100), låg utredningsområdet utanför den inhägnade inägomarken.

Sökschaktning
Utredningsområdet var ca 110x40–55 meter stort och bestod av brukad åkermark. Den sydvästra kanten av området hade redan genomgått schaktningsövervakning. Nio schakt togs upp inom utredningsområdet. Schakten var 13–20 meter långa, 1,6–5,0 meter breda och 0,3–0,4 meter djupa. En mindre del av schakt 6 blev 0,7 meter djupt. Innehållet bestod av 0,3–0,4 meter ren matjord. Därunder kom den naturliga marken bestående av orange-beige silt.

I schakt 3 framkom ett runt stolphål, A1, ca 0,9 meter diameter. 0,53 meter djupt med plan botten. I samma schakt påträffades också ett störhål, A8, med oregelbundet ovan form i plan. 0,23 meter djup med regelbunden spetsig profil.
I schakt 4 påträffades en kolfläck, rundad form 0,33x0,28 meter, med oregelbunden skålformad profil som var 0,08 meter djup.

I samtliga schakt syntes tydliga plogspår, främst NNÖ-SSV men även NV-SÖ riktat. I schakt 9 gick det även att se körspår parallellt med plogspåren, där matjord hade tryckts ned i den naturliga silten. Utöver det fanns det spår av rotbrand, ett par stenlyft och mindre, spridda möjliga störhål (sannolikt sentida, möjligen tillhörandes en gärdesgård) i flera av schakten, men inte alla. I matjorden förekom sentida material så som fragmenterat glas, porslin/fajans, spik och enstaka bitar bränd lera.

En bit yngre rödgods och en bit slagg/sekundärbränt tegel togs in för rengöring men sparades inte.

Slutsatser

Endast tre anläggningar kunde iakttas i schakten: ett stolphål, ett störhål och en kolfläck. I fält gjordes bedömningen att stolphålet A1 sannolikt var sentida då det hade väldigt tydliga avgränsningar både i plan och profil samt att fyllningen i botten av stolphålet bestod av matjord. Möjligen kan stolphålet ha något att göra med de två luftledningarna på ekonomiska kartan att göra. De övriga två anläggningarna var svårbedömda avseende ålder. I flera av schakten syntes rödbränd silt, vissa av dessa var tydliga spår av rotbrand, medan andra var mer tveksamma. De mer tveksamma skulle möjligen kunna vara spår efter härdar. Men då det inte förekom kol, skörbränd sten eller brända ben utan endast bestod av rödbränd silt saknar dessa arkeologisk relevans. Den sammantagna bedömningen är att inga ytterliga arkeologiska åtgärder är nödvändiga inom utredningsområdet.

Sammanfattning

I april 2021 utförde Dalarnas museum en sökschaktning inom ett 5636 m² stort utredningsområde på en del av fastigheten Sör Romme 1:12 i Borlänge kommun, Dalarnas län, då det fanns planer på att använda området som industritomt. Utredningsområdet låg i ett fornlämningstätt område, Tunaslätten, med tidigare kända fornlämningar endast 100–200 meter ifrån. Nio schakt grävdes och resultatet blev att tre anläggningar kunde identifieras varav ett stolphål som bedömdes som sentida, ett störhål och kolfläck vars ålder var svårbedömt. Utöver det kunde

identifieras rödbränd silt som tydligt var rotbränder, varav vissa tveksamma som skulle kunna vara spår efter härdar. Men då det inte förekom kol, skörbränd sten eller brända ben utan endast bestod av rödbränd silt saknar dessa arkeologisk relevans. En bit yngre rödgods och en bit slagg/sekundärbränt tegel togs in för rengöring men sparades inte. Inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga inom utredningsområdet.

Referenser

Bennström, Greger (2020). *Arkeologisk schaktningsövervakning Romme vid schaktning för fjärrvärme invid boplats L1999:1853 i Stora Tuna socken, Borlänge kommun, Dalarnas län*. Arkivrapport dnr 38/19. Dalarnas museum.

Lögdqvist, Anna (2009). *Schaktövervakning i samband med markarbeten för fjärrvärme inom del av fastigheten Sör Romme 1:12, Stora Tuna socken, Borlänge kommun, Dalarna*. Arkivrapport dnr 53/09. Dalarnas museum.

Arkiv
Fornsök, https://app.raa.se/open/fornsok/
LMV, Lantmäteriet, www.lantmateriet.se/historiskakartor
Lantmäteristyrelsens arkiv: U46-128:1, U46-52, U46-100
Rikets allmänna kartverk: J133-13F0g68

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-19174-2020
Fornreg, uppdragsnummer:	202001629
Socken:	Stora Tuna
Fastighet:	Sör Romme 1:12
Koordinater, SV:	N 6700066
(SWEREF99 TM)	E 527808
Höjd (RH 2000):	146,5 m ö h
Inmätning:	RTK-GPS
Utförandetid:	2021-04-29
Total yta:	5636 m²
Undersökt yta, kvadratmeter:	278 m²
DM projektnummer:	1755
DM diarienummer:	240/20
DM fotoaccesion:	DM ARK1755
DM fyndaccesion:	Inga fynd tillvaratagna
Arkeologisk personal:	Greger Bennström, Lee Widegren Lundin
Fältarbetsledare:	Greger Bennström
Projektansvarig:	Greger Bennström

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum.
Analogt material: utskrivna foton och fältanteckningar.
Digitalt dokumentationsmaterial: shapefiler och digitala foton.

Bilagor

1. Utdrag från terrängkartan. Skala 1:50 000.
2. Utdrag från fastighetskartan med utredningsområde och schakt markerat. Skala 1:750.
3. Planritning över schakt och A1, A4 och A8. Skala 1:250.
4. Schaktbeskrivningar
5. Anläggningsbeskrivningar
6. Översiktsfoto över utredningsområdet
7. Foto över schakt 3 som innehöll A1 och A8
8. Foto på stolphålets profil

Bilaga 1.Utdrag från terrängkartan med undersökningsområdet inom den blå cirkeln. Skala 1:50 000.

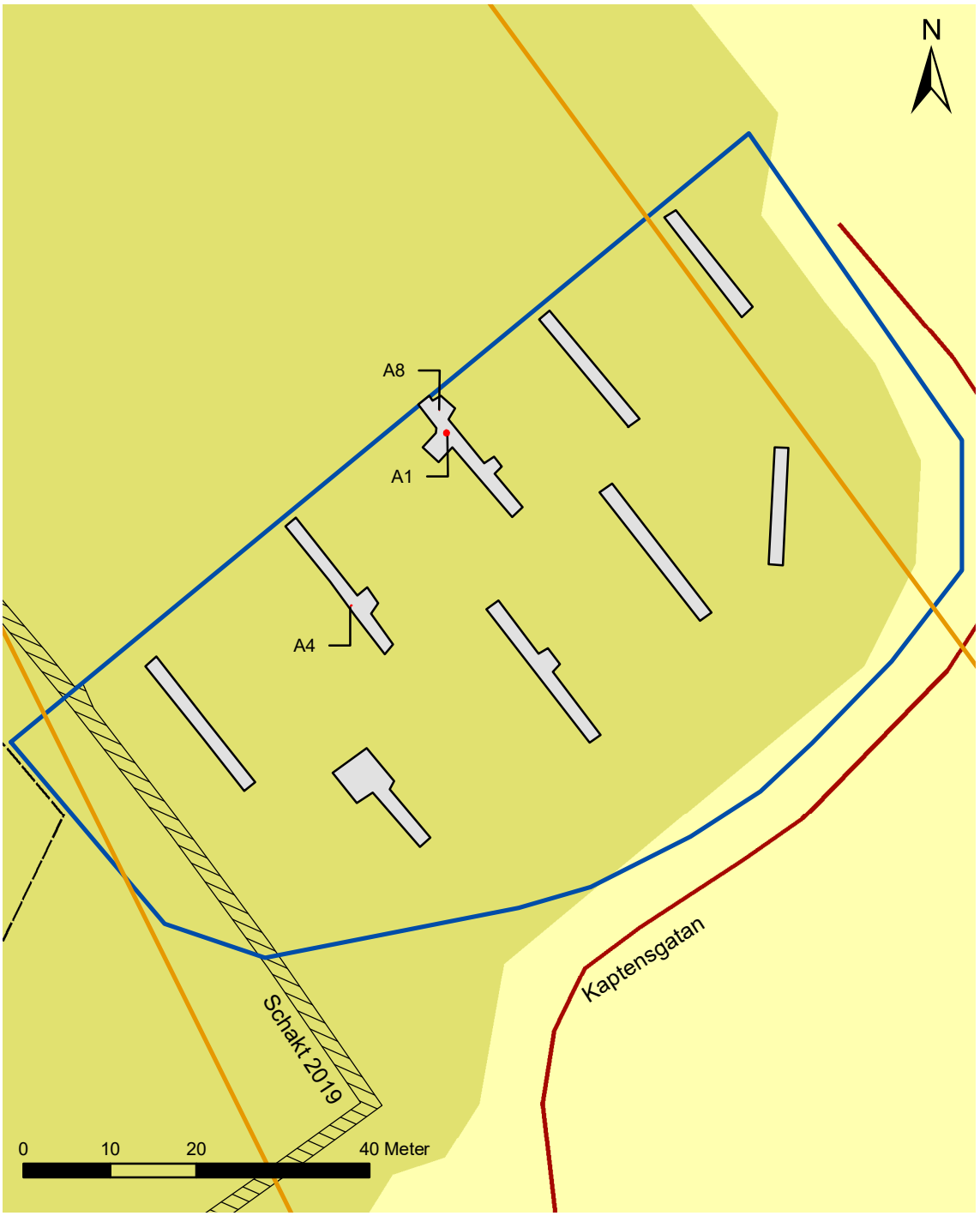

Bilaga 2.Utdrag från fastighetskartan med undersökningsområdet i blått, f.d. luftledningar med orange linjer och med schakt och anläggningar markerade. Tidigare schaktningsövervakning skrafferad. Skala 1:750.

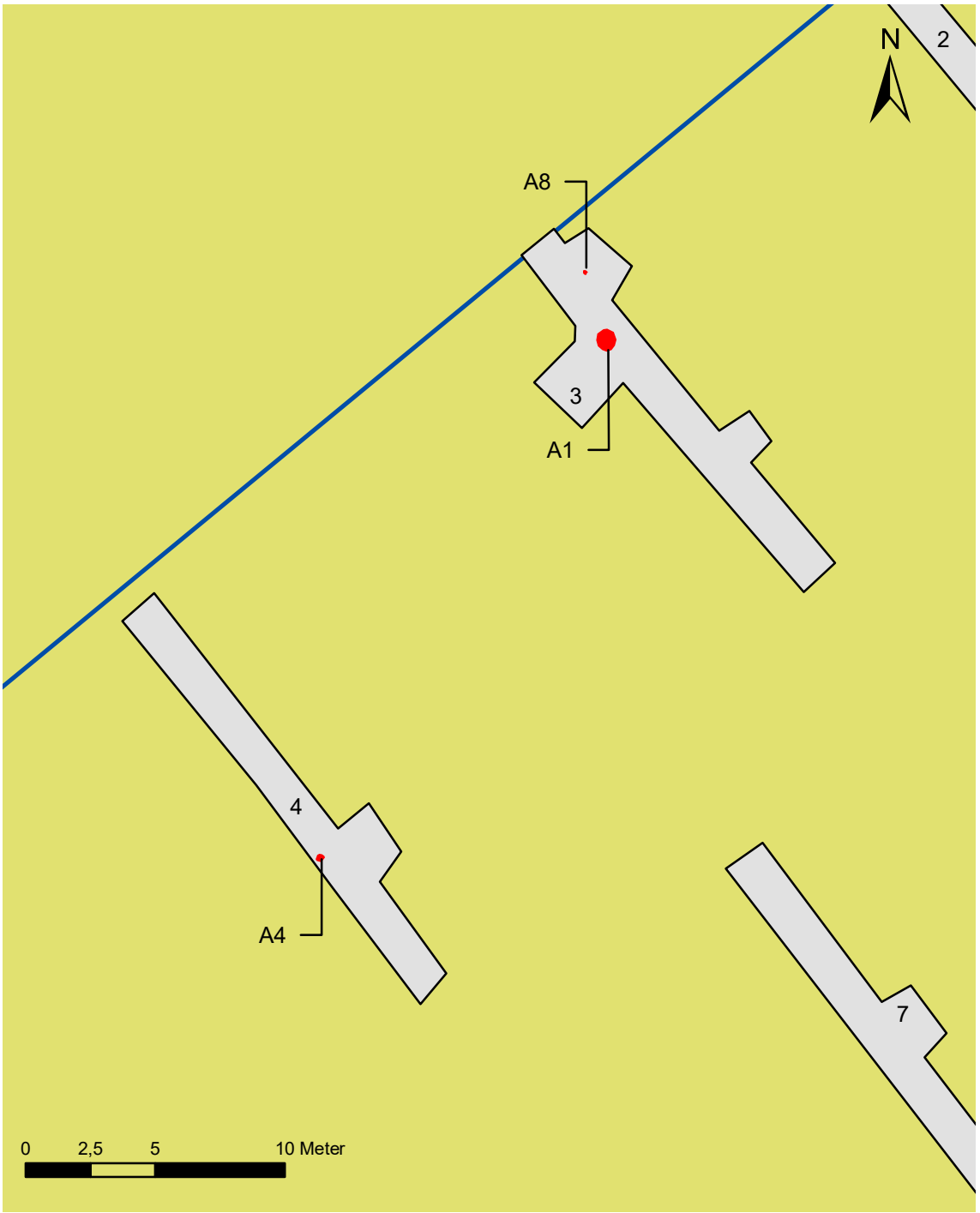

Bilaga 3. Utdrag ur fastighetskartan med planritning av de schakt med anläggningar där anläggningar är markerade med rött. Skala 1:250.

Schaktbeskrivningar

Schakt 1
14,5x1,7 m (NV-SÖ) 0,3 m djup. Överst matjordslager 0,3 m tjockt av brun silt ren från sten och recent material. Orange naturlig silt i botten. Förekomst av ljusgrå fläckar med diffus kant i den naturliga marken. Små svart-grå fläckar samt en något större med kol påträffades i mitten av schaktet. Möjliga störhål, ej inmätta. Plogspår (NNÖ-SSV) på flera ställen i schaktet.

- Fynd: 1st liten bit slagg/sekundärbränd tegelbit i matjorden. Ej tillvarataget.

Schakt 2
16,5x1,6 m (NV-SÖ) 0,4 m djup. Överst matjord 0,4 m tjockt av brun silt, relativt rent men med glas, porslin/fajans och bränd lera i kontaktytan mot botten. Orange silt i botten på naturlig marknivå, ljusbrun i norra delen av schaktet. Förekomst av ljusgrå fläckar med diffus kant spridda i schaktet. I en större (1,2x0,4 m), oregelbunden form, förekomst av kol i schaktets norra del. Sannolikt rotbrand. Plogspår (NÖ-SV), tydligast i schaktets södra halva där matjorden bara är 0,3m tjockt.

- Fynd: 1st bit yngre rödgods. Från matjorden. Ej tillvarataget.

Schakt 3
17x4,5 m (NV-SÖ) 0,35 m djup. Överst matjord, 0,35 m tjockt av brun silt, relativt rent men med glas, porslin/fajans och små stenar i kontaktytan mot botten. Orange silt i botten med förekomst av grå fläckar. Plogspår (NNÖ-SSV) på flera ställen i schaktet.

- **A1** – Stolphål
- **A2** – Stenlyft, utgår
- **A3** – Rotbrand, utgår
- **A8** – Störhål

Schakt 4
19x2,7 m (NV-SÖ) 0,3 m djup. Överst matjord 0,3 m tjockt av brun silt, relativt rent men med glas, porslin/fajans och småsten i kontaktytan mot botten. Orange silt i botten, ljusbrun i norr. Spridda ljusgrå fläckar förekom samt plogspår (NV-SÖ och NNÖ-SSV).

- **A4** – Kolfläck

Schakt 5
18,5x1,7 m (NV-SÖ), 0,4 m djup. Överst matjord, 0,4 m tjockt av brun silt, relativt rent men med glas, porslin/fajans, småsten och spik i kontaktytan mot botten. Orange silt i botten med ljusgrå spridda fläckar och plogspår (NV-SÖ och NNÖ-SSV).

Schakt 6
12,5x5 m (NV-SÖ) 0,4 m djup. Överst matjord, 0,4 m tjockt av brun silt, relativt rent men innehåller sparsamt med småsten, trasigt porslin/fajans och glas i botten av matjordslagret. Orange – ljusbrun silt i botten med små fläckar med kol (störhål?) i norra delen, likande de i schakt 1. Ljusbruna-ljusgrå stora och mindre fläckar bestående av silt. Ljusgrå rotbrand med kol i schaktets norra del. Plogspår i (NÖ-SV) i hela schaktet. I schaktets nordöstra del grävdes det djupare, ytterligare 0,3 m, för att utreda om de ljusgrå fläckarna var arkeologi

eller geologi. De bedömdes vara geologiska skiftningar. På den här nivån blev silten mer ljusbrun än orange, men med orange fläckar. Silten var helt ren.

- **A5** – Stenlyft, utgår

Schakt 7
19,5x2,8 m (NV-SÖ) 0,35 m djupt. Överst matjord, 0,35 m tjockt av brun silt. Innehåller enstaka småstenar. Ljusbrun silt i botten med spridda orange fläckar. Enstaka små fläckar med kol. Orange fläck med sot/kol i kanten, 0,08 m djup, skålformad botten, oval. Möjlig rotbrand.

- **A6** – Rotbrand, utgår

Schakt 8
19x1,6 m (NV-SÖ) 0,3 m djupt. Överst matjord, 0,3m tjockt av brun silt som innehåller enstaka småstenar, glasbitar och porslins/fajansskärvor. Ljusbrun – brunorange silt (norra kanten) i botten med plogspår (NNÖ-SSV) i hela schaktet. I norra delen fanns en stenig, orange fläck - ej anläggning.

Schakt 9
13,5x1,6 m (N-S) 0,3–0,4 m djup. Överst matjord, 0,3–0,4 m tjockt av brun silt, relativt rent men innehåller sparsamt med småsten, trasigt porslin/fajans och glas i botten av matjordslagret. Ljusbrun-orange silt i botten. Innehåller enstaka småstenar och ett par stenar ca 0,2m. Plog- och körspår (NNÖ-SSV) och plogspår (NV-SÖ). Enstaka grå-bruna fläckar med kol och rödbränd silt runt. Sannolik rotbrand.

- **A7** – Rotbrand, utgår

Anläggningsbeskrivningar

A1 – Stolphål
Rund, 0,9–0,8 m diam. Tydlig kant. I plan syntes grå, ljus silt mot nedgrävningskanterna (1–8 cm brett) och i mitten brun silt. Spår av små fläckar av kol i den bruna fyllningen. Snittad i NÖ-SV riktning med grävmaskin.0,53 m djup med plan botten. Fyllningen bestod av 0,15 m brun matjord i botten sedan ljus silt med inslag av matjord ovanför.

A2 – Stenlyft? Utgår

A3 – Rotbrand? Utgår

A8 – Störhål
Oregelbundet oval 0,23x0,17 m. Fyllning av svart-grå silt med inslag av kol. Sektion i NV-SÖ riktning. Regelbunden spetsig profil, 0,23 m djup.

A4 - Kolfläck
Rundad, 0,28x0,33 m med sotig, tydlig kant. I plan syntes fyllning av mörkbrun-svart mot kanterna och brun i mitten, något fyrkantig form. Skadad av plogspår (NNÖ-SSV) i södra kanten. Sektion i NO-SV riktning. Fyllning av kolblandad silt. Oregelbundet skålformad profil 0,08 m djup i mitten.

A5 – Stenlyft? Utgår

A6 – Rotbrand? Utgår

A7 – Rotbrand? Utgår

Bilaga 6. Översiktsfoto (beskuret) över utredningsområdet från nordost före schaktning. Foto: Greger Bennström.

Bilaga 7. Schakt 3 från nordväst där både A1 och A8 påträffades. Foto: Lee Widegren Lundin.

Bilaga 8. Stolphål (A1), profil mot nordväst. Matjord i botten av stolphålet och ovanför blandat med silt. Foto: Lee Widegren Lundin.